

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Т.Г. ШЕВЧЕНКА**

Факультет початкового навчання

*Кафедра мов і методики їх викладання
у початковій школі*

Янко Н.О.

**ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ
(синтаксис і пунктуація)**

Навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності 6.01010201 «Початкова освіта»

**Чернігів
2010**

УДК 81'367:811.161.2

ББК Ш141.1-22

Я 62

Рецензенти: *Сеніна В.К.*, завідуюча кафедрою мов і методики їх викладання у початковій школі Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Райська Л.Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мов і методики їх викладання у початковій школі.

Янко Н. О.

Я 62 **Просте речення (синтаксис і пунктуація) :** навч.-метод. посібник / Н. О. Янко. – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2010. – 36 с.

У посібнику розглядаються основні питання синтаксису та пунктуації простого речення. Теоретичний матеріал узагальнено у вигляді таблиць, приклади для ілюстрацій дібрано з творів художньої літератури та публіцистики. Посібник містить також словник-мінімум основних понять синтаксису та пунктуації української мови.

Для студентів спеціальності 6.01010201 «Початкова освіта» вищих навчальних закладів, викладачів курсу «Сучасна українська мова з практикумом», учителів-словесників.

УДК 81'367:811.161.2

ББК Ш141.1-22

Рекомендовано до друку рішенням кафедри мов і методики їх викладання у початковій школі факультету початкового навчання ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка (протокол № 4 від 25 листопада 2010 року).

© Янко Н. О., 2010

ВСТУП

Особливе місце у системі підготовки майбутніх педагогів до практичної діяльності займає мовна освіта. Адже мова є не лише засобом спілкування та пізнання, а й впливу вчителя на своїх вихованців. Глибоке знання української мови, високий рівень культури усного та писемного мовлення є необхідною ознакою і показником інтелектуального розвитку освіченої людини.

Курс “Сучасна українська мова з практикумом” спрямований на формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Пропонований навчально-методичний посібник присвячено питанням синтаксису та пунктуації простого речення. У ньому розглянуто основні ознаки речення, подано загальну характеристику різних типів речення, систематизовано правила вживання розділових знаків у неускладненому та ускладненому простому реченні. Посібник містить також словник-мінімум основних понять синтаксису та пунктуації української мови, схему та зразок синтаксичного розбору простого речення. Теоретичний матеріал узагальнено у вигляді таблиць.

Посібник призначений для студентів спеціальності 6.01010201 «Початкова освіта» вищих навчальних закладів, викладачів курсу «Сучасна українська мова з практикумом», учителів-словесників.

СЛОВНИК-МІНІМУМ

Синтаксис (з гр. syntaxis – складання, зв'язок, побудова) – це розділ граматики, в якому розглядаються правила поєднання слів або речень, їх граматичні значення, функціонування в мовленні.

Основними синтаксичними одиницями мови є сполучення слів (предикативне сполучення слів, сурядне сполучення слів, напівпредикативні сполучення слів), **словосполучення, речення та складне синтаксичне ціле.**

Словосполучення – синтаксична одиниця, що утворюється поєднанням двох або більше повнозначних слів, пов'язаних між собою підрядним зв'язком.

Речення – основна синтаксична одиниця, що складається з окремих словоформ і словосполучень та виконує комунікативну функцію. Речення є засобом формування, вираження і повідомлення думки. Може складатися з одного слова або групи слів.

Складне синтаксичне ціле, або надфразна єдність, – це група взаємопов'язаних за змістом і за допомогою синтаксичних засобів речень, які порівняно з окремими реченнями виражають розвиток думки.

Просте речення – речення, в якому наявний один предикативний граматичний центр. Воно не розкладається на частини (окремі предикативні одиниці), які можуть бути визначені як окремі речення.

Складне речення – речення, що складається з двох і більше предикативних одиниць, які становлять семантичну, структурну й інтонаційну єдність.

Члени речення – це повнозначні слова, а також сполучення слів, що творять єдине неподільне ціле і, виражаючи певні синтаксичні відношення та перебуваючи у відповідних синтаксичних зв'язках, становлять загальну структуру речення.

Підмет – граматично незалежний головний член речення, який означає предмет, ознака якого виражається присудком.

Присудок – граматично незалежний головний член речення, який виражає ознаку предмета, названого підметом.

Означення – другорядний член речення, що пояснює слово з предметним значенням і виражає ознаку, якість чи властивість предмета.

Прикладка – вид означення, що виражається іменником, узгодженим із означуваним словом у відмінку, а іноді (якщо обидва елементи відмінюються за числами) й у числі.

Додаток – другорядний член речення, що означає об'єкт, на який спрямована чи поширюється дія або ознака, знаряддя дії.

Обставина – другорядний член речення, який пояснює слова зі значенням дії або ознаки й означає, за яких обставин здійснюється дія, або вказує на час, умову, причину, мету, ступінь і міру вияву дії чи якості.

Прямий порядок слів у реченні – такий порядок слів, за якого підмет знаходиться перед присудком, додаток – після присудка, узгоджене означення – перед означувальним словом, обставина – перед або після присудка.

Зворотній порядок слів (або інверсія) – такий порядок слів, за якого присудок знаходиться перед підметом, додаток – перед присудком або узгоджене означення після означуваного слова.

Пунктуація (від лат. punctum – крапка) – це система правил, які регулюють вживання розділових знаків у письмовому тексті, а також самі розділові знаки.

До розділових знаків належать: крапка, знак питання, знак оклику, кома, крапка з комою, двокрапка, тире, дужки, лапки і три крапки. Вони використовуються для позначення в писемному мовленні (в реченні та тексті) меж смислових відрізків.

Розділові знаки поділяються на:

1) видільні, які використовуються для виділення синтаксичної конструкції, позначення її меж у складі іншого синтаксичного цілого: лапки, дужки, дві коми, два тире, які виступають як єдиний парний знак;

2) відокремлювальні, які використовуються для розмежування синтаксичних одиниць (однорідних членів речення, предикативних частин складного речення тощо), вказують також на тип речення за емоційно-функціональною ознакою: крапка, три крапки, знак питання, знак оклику в кінці речення, кома, крапка з комою, двокрапка, тире всередині речення.

Постановка розділових знаків мотивується синтаксичними, смисловими й інтонаційними ознаками, але визначальною є синтаксичне членування писемного мовлення. Уживання розділових знаків регулюється пунктуаційними правилами, які мотивують вибір розділового знака.

ОЗНАКИ РЕЧЕННЯ

Таблиця 1

<p>1. Предикативність (від лат. praedicatio – висловлення, твердження)</p>	<p>Під поняттям розуміється загальна співвіднесеність змісту речення з об'єктивною дійсністю.</p> <p>Показується відношення ознаки (якості, властивості, дії тощо), вираженої присудком, до предмета думки, вираженого підметом.</p> <p><i>Основними засобами вираження предикативності є категорії модальності, часу, способу та особи.</i></p>
<p>2. Модальність (від лат. modus – спосіб)</p>	<p>Виражає ставлення мовця до висловлюваного, а також його оцінку відношення повідомлюваного до об'єктивної дійсності. Вказується реальність чи ірреальність, можливість чи неможливість, ймовірність чи неймовірність того, про що повідомляється в реченні.</p> <p><i>Засобами вираження модальності є категорія способу та особи дієслова, модальні слова, частки тощо.</i></p>
<p>3. Інтонаційна завершеність</p>	<p>Слугує, з одного боку, засобом оформлення речення, а з другого – засобом його відмежування від інших речень у мовному потоці.</p> <p>Залежно від мети висловлювання розрізняють інтонації повідомлення (розповідну), питальну, спонукальну, окличну.</p>
<p>4. Граматична організованість (цілісність)</p>	<p>Оформленість речення за синтаксичними правилами зв'язку слів (зміни форм слів для вираження відповідних смислових відношень, відповідний розподіл слів у певному порядку тощо).</p>
<p>5. Відносна смислова закінченість</p>	<p>Речення зазвичай виражає відносно завершену думку.</p>

ТИПИ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ, ЇХ ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Таблиця 2

1. За метою висловлювання:	Розповідні – речення, в яких про щось або про когось розповідається, описується; можуть бути стверджувальними та заперечними.	Питальні – речення, в яких міститься питання, що вимагає відповіді або звернення уваги на щось, спонукання до роздумів за допомогою питальних займенників, часток.	Спонукальні – речення, в яких виражається спонукання до дії, наказ, вимога, заборона, порада, заклик, побажання тощо за допомогою дієслів наказового або умовного способів, неозначеної форми.
2. За емоційним забарвленням: а) Неокличні	<i>Знов серпень диха жовтим жаром</i> (Є.Мал.).	<i>Про що думаєш, синку?</i> (Н.Риб.).	<i>Ярино, не їдь зараз...</i> (М.Ст.).
б) Окличні	<i>Яке чудове сьогодні море!</i>	<i>А де ж тая веселая дівчина-дитина?!</i> (Т.Шевч.).	<i>Далі, далі від душного міста!</i> (Л.Укр.).
3. За характером вираження відношення змісту до дійсності розрізняють:			
Стверджувальні	Загальнозаперечні	Частково заперечні	
Речення, в яких підтверджується зв'язок між предметами та їх ознаками, станом або діями в реальній дійсності. Вони не мають у собі заперечення. Наприклад: <i>Вихователь творить найбільше багатство суспільства – людину</i> (В.Сух.)	Речення, в яких заперечується те, що говориться в присудку (частка <i>не</i> стоїть перед присудком). Наприклад: <i>Огню не спалити, грозі не зламати</i> здобутого нами в боях (М.Рил.).	Речення, в яких заперечується суб'єкт, означення чи обставина (частка <i>не</i> стоїть перед підметом, обставиною або означенням). Наприклад: 1. <i>Тільки не веселі, а сумні думки обхопили материну голову</i> (П.Мирн.). 2. <i>Артем відповів не одразу</i> (А.Гол.).	

4. За наявності необхідних за змістом членів розрізняють:

Неповні		Повні
Контекстуальні, ситуативні	Еліптичні	
<p>Речення, в яких пропущений один або кілька членів речення (головних або другорядних), але їх легко можна встановити з контексту або ситуації мовлення. Наприклад:</p> <p>а) контекстуальні: <i>1. Пташка красна своїм пір'ям, а людина – своїм знанням (Нар. творч.).</i> <i>2. – Де ти зустрів Оленку?</i> <i>– У магазині!</i></p> <p>б) ситуативні: <i>3. На вокзал? (біжиш, йдеш, спішиш, шкутильгаєш тощо).</i></p>	<p>Речення, в яких пропущений член речення (присудок або його частина) не відновлюється ні з контексту, ні з ситуації, значення його підказується змістом речення, його будовою. Обов'язково наявні обставини місця, часу, причини або додаток. Наприклад: <i>1. А в небі – райдуга-веселка.</i> <i>2. Для вас дороги подарунки.</i></p>	<p>Речення, в яких наявні всі члени речення, необхідні для їх розуміння поза контекстом і ситуацією мовлення. Наприклад: <i>Я зустрів Оленку в магазині.</i></p>

5. За наявності другорядних членів речення бувають:

Поширені	Непоширені
<p>Речення, в яких, крім граматичного центру, є один або більше другорядних членів. Наприклад: <i><u>Зелені гаї шумлять.</u></i></p>	<p>Речення, в яких є тільки підмет і присудок або один із головних членів, другорядних членів речення в ньому нема. Наприклад: <i><u>Гаї шумлять.</u></i></p>

6. За складом предикативного граматичного центру:

Односкладні	Двоскладні
<p>Речення, в яких є один головний член речення (підмет або присудок) і другого не потрібно. Наприклад: <i>Літній <u>вечір</u>... <u>Гори</u> (які?) в млі, /^{1*} в золоті (які?) <u>вершини</u> /² (О.Ол.);</i> (детальніше про односкладні речення див. схему 1, таблицю 3)</p>	<p>Речення, в яких два головні члени речення – підмет і присудок. Наприклад: <i><u>Я вірю</u> в свободу і мир.</i></p>

* – скісними рисками з цифрами позначено поділ складного речення на предикативні частини.

7. За наявністю ускладнень:

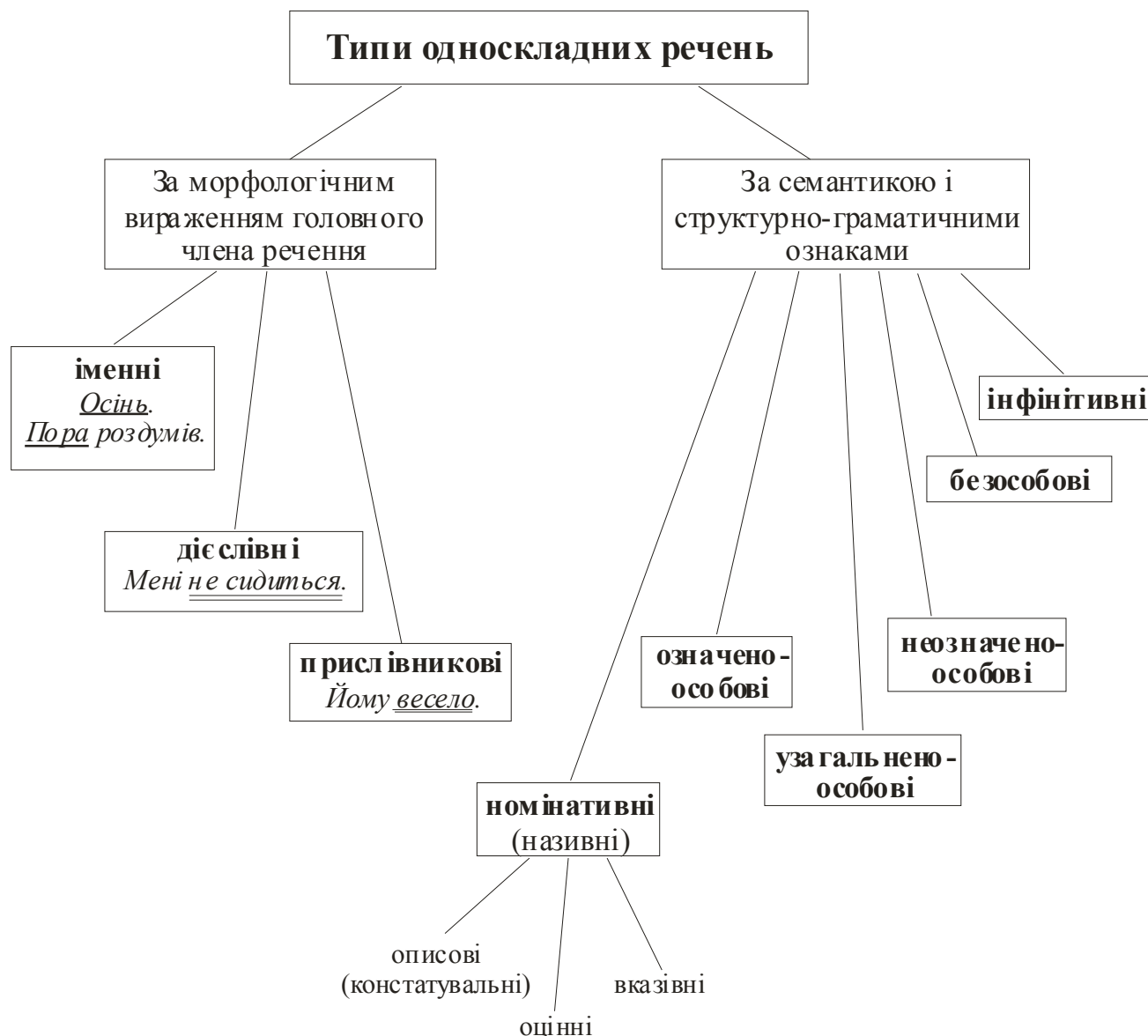
Ускладнені				Неускладнені
Однорідними членами речення	Відокремленими й уточнювальними членами речення	Звертаннями	Вставними і вставленими конструкціями	Названі засоби ускладнення відсутні
<p>Члени речення, які виконують однакову синтаксичну функцію і об'єднуються однаковими синтаксичними відношеннями до одного і того самого члена речення.</p> <p>Наприклад: <i>Любить він і ці ночі безвечірні, і цю тишу.</i></p>	<p>Другорядні чл. речення (означення, прикладки, додатки, обставини), які виділяються інтонацією та розділовими знаками:</p> <p>1. <i>Над лугами, залитими квітневою повінню, холонув вечір, зануривши в мілкі прибережки хмари (Гр.Тют.).</i></p> <p>2. <i>Там, далеко, на Вкраїні, сяє сонечко ясне (П.Граб.).</i></p>	<p>Слово або сполучення слів, що називають особу чи предмет, до яких звертається мовець.</p> <p>Наприклад: <i>Тамаро, принеси води.</i></p>	<p>Слова, словосполучення або речення, які грамастично не пов'язані з чл. речення, але надають йому певного відтінку в значенні, виражають ставлення мовця або інших до висловлюваного або пояснюють, уточнюють, доповнюють зміст речення.</p> <p>Наприклад: 1. <i>В каліні, кажуть, материна любов і мудрість</i> (В.Скурат.).</p> <p>2. <i>Сяяло сонце, гралося з росою у блискітки – хто кого переблищить – і зовсім не гріло</i> (Гр.Тют.).</p>	

ОДНОСКЛАДНІ РЕЧЕННЯ

Односкладним називається таке просте речення, в якому наявний тільки один головний член, який сам або разом із другорядними членами оформлює предикативність і модальність, а другий відсутній і не визначається із контексту. Головний член як організуючий центр односкладного речення своєю формою може збігатися з підметом або присудком двоскладного речення, але завжди сполучає в собі значення логічного суб'єкта і предиката.

Залежно від наявності або відсутності другорядних членів односкладні речення можуть бути поширеними і непоширеними.

Схема 1

Типи односкладних речень	Морфологічні способи вираження головного члена	Приклади
Означено-особові	<p>1 ос. одн. тепер./майб. часу</p> <p>1 ос. мн. тепер./майб. часу і наказового способу</p> <p>2 ос. одн. тепер./майб. часу і наказового способу</p> <p>2 ос. мн. тепер./майб. часу і наказового способу</p>	<p><u>Лечу</u> над білим полем бездоріж (Л. Кост.).</p> <p><u>Не забуду</u> ніколи тієї весни.</p> <p><u>Ідемо</u> мовчки.</p> <p>Скоро півпланети <u>закуємо</u> в панцир асфальтів... (О. Гонч.).</p> <p><u>Заспіваймо</u> улюблену пісню.</p> <p><u>Пишеш</u> красиво.</p> <p><u>Загинеш</u>, серденько, <u>загинеш</u>... (Т. Шевч.).</p> <p><u>Принеси</u> води.</p> <p><u>Говорите</u> правильно.</p> <p><u>Підете</u> сьогодні на концерт?</p> <p>Діти, <u>читайте</u> уважно.</p>
Неозначено-особові	<p>3 ос. мн. тепер./майб. часу</p> <p>форма множини минулого часу й умовного способу</p>	<p>Мову <u>називають</u> акумулятором культури.</p> <p>І <u>прославлять</u> кохання в піснях.</p> <p><u>Задзвонили</u> до вечерні (Т. Шевч.).</p> <p>Батьків <u>запросили</u> до школи.</p> <p><u>Понасівали б</u> скрізь квітів...</p>
Узагальнено-особові	<p>2 ос. одн. тепер./майб. часу і наказового способу</p> <p>(рідше – інші особові форми з узагальненим значенням)</p>	<p><u>Стоїш</u> високо/¹ – <u>не будь гордим</u>,/² <u>стоїш</u> низько/³ – <u>не гнися</u>/⁴ (Н.тв.).</p> <p>З пісні слова <u>не викинеш</u> (Н.тв.).</p> <p><u>Хвалися</u> не родичами-орлами, а своїми ділами (Н.тв.).</p> <p>Добре діло <u>роби</u> сміло (Н.тв.).</p> <p><u>Учітєся</u>, <u>читайте</u>, і чужому <u>научайтєсь</u>, й свого <u>не цурайтєсь</u> (Т. Шевч.).</p> <p>Що <u>маємо</u>/¹ – <u>не дбаємо</u>/² а втративши – <u>плачем</u>/³ (Н.тв.).</p> <p>Від добра добра <u>не шукають</u> (Н.тв.).</p>

Типи односкладних речень	Морфологічні способи вираження головного члена	Приклади
Безособові	<p>Безособові дієслова</p> <p>особові дієслова в безособовому значенні</p> <p>безособові форми на <i>-но, -то</i></p> <p>станівник (слова категорії стану)</p> <p>станівник із залежним від нього інфінітивом</p> <p>немає, нема, не було, не буде</p> <p>безособове дієслово у сполученні з інфінітивом</p>	<p>Уже <u>сутеніє</u>.</p> <p><u>Рвало</u> за серце від дикості й сваволі... (П. Загреб.).</p> <p><u>Мучено</u>. <u>Мічено</u>. В душу <u>насмічено</u>. Долю <u>обкрадено</u> /¹ й плівку <u>засвічено</u> /² (Л. Кост.).</p> <p><u>Підмито</u> колію.</p> <p>І <u>шкóдá</u> сяйва і тепла (О. Ол.).</p> <p>Там <u>треба шукати</u> любові й миру (Л. Укр.).</p> <p>Краю <u>немає</u> степу голубому (О. Ол.).</p> <p>Все <u>хотілося забути</u>.</p>
Інфінітивні	Незалежний інфінітив	<p>Нас <u>не подолати!</u></p> <p><u>Не впізнати</u> отчої хати.</p> <p><u>Оглянути</u> все навколо!</p> <p><u>Хіба забути</u> їй ті дні?</p>
Номінативні (називні)	<p>Іменник (особовий займенник) у Н.в.</p> <p>кількісно-іменне словосполучення у Н.в.</p>	<p><u>Широчінь</u>, /¹ <u>воля</u> /² ... (О. Гонч.).</p> <p>Травнева <u>ніч</u>... <u>Яблуні</u> (П. Тич.).</p> <p><u>От вона, свобода!</u> (О. Гонч.).</p> <p><u>Ось і знайома стежка</u>.</p> <p><u>Яка чудова осінь!</u></p> <p><u>Що за прекрасний день!</u> <u>А даль!</u> <u>А просинь!</u></p> <p><u>Два роки</u>. А потім школа.</p>

ГОЛОВНІ ТА ДРУГОРЯДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Таблиця 4

Головні – обов’язкові, незалежні від інших членів, становлять предикативну основу речення		Другорядні – необов’язкові, залежні від інших членів речення		
Підмет	Присудок	Означення	Додаток	Обставина
<i>Хто? що?</i>	<i>Що робить? що зробив? що буде робити? є що? є який? є чим? тощо</i>	<i>Який? чий? котрий?</i>	<i>питання непрямих відмінків</i>	<i>Як? де? куди? коли? доки? чому? для чого? незважаючи на що? тощо</i>

Таблиця 5

Типи головних членів речення

ПІДМЕТ	
<p style="text-align: center;">Простий:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Минуло тепле <u>літечко</u></i> (виражений іменником у називному відмінку). 2. <i>Люблю <u>я</u> темну ніч і золоті зірки...</i> (М.Рил.) (виражений займенником у називному відмінку). 3. <i><u>Старий</u> помовчав <u>хвилинку</u></i> (виражений субстантивованим прикметником). 4. <i><u>Поранений</u> попросив <u>води</u></i> (виражений субстантивованим дієприкметником). 5. <i><u>Сьома</u> всміхнулась крізь сльози і мовила <u>щиро</u></i> (Л.Укр.) (виражений порядковим числівником). 6. <i><u>Чотири</u> – це двічі по два</i> (виражений кількісним числівником). 7. <i>Твоє журливе “<u>ку-ку</u>” спливало, як сльози на плакучій березі, і змивало мою <u>втому</u></i> (М.Коц.) (виражений субстантивованим вигуком). 	<p style="text-align: center;">Складений:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i><u>Богдан з Григорієм</u> переходять річку.</i> 2. <i><u>Вони з Іваном</u> вчилися в одному класі.</i> 3. <i><u>Ми з нею</u> довго в полі говорили</i> (Л.Кост.) (виражені цілісним словосполученням зі значенням спільності дії – іменник (займенник) у називному відмінку + прийменник з (із) + іменник (займенник) в орудному відмінку, – при якому присудок стоїть у множині. Порівняй: <i><u>Під’їхав</u> на мотоциклі і <u>майор</u> з <u>ординарцем</u></i> (О.Гонч.). 4. <i><u>Кожен з нас</u> має обов’язок перед родиною.</i> 5. <i><u>Шестеро з нас</u> за кордоном не бували ніколи</i> (виражені цілісним словосполученням зі значенням вибіркості – займенник (числівник) у називному відмінку + прийменник з (із) + іменник (займенник) у родовому відмінку).

<p>8. <u>Жити</u> – значить працювати (виражений неозначеною формою дієслова).</p> <p>9. Несите «<u>мусиш</u>» повело Сашка служити крукам клятим (М.Рил.) (дієсловом у наказовому способі, вжитому у значенні іменника).</p>	<p>6. У баби Орісі було <u>три сини</u>.</p> <p>7. У хліві було <u>голів з двадцять овець, итук тридцять поросят</u>.</p> <p>8. <u>Пройшло в мовчанні кілька хвилин</u>.</p> <p>9. <u>Частина повсталих загинула, /¹ багато хто потрапив до госпіталю. /²</u></p> <p>10. <u>Близько сотні бійців підійшли до річки</u>.</p> <p>11. <u>Над землею кружляла велика зграя журавлів</u> (виражені цілісним словосполученням зі значенням кількості, міри, сукупності предметів).</p> <p>12. <u>Посеред неба гнеться на південь Чумацький Шлях</u> (М.Ст.) (виражений лексично або фразеологічно зв'язаним словосполученням).</p> <p>13. «<u>І вражою злою кров'ю волю окропіте</u>» – з дитинства знайомі слова (О.Гонч.) (назва твору, цитата чи уривок).</p>
---	--

ПРИСУДОК

Простий:	Простий ускладнений:	Складений дієслівний:	Складений:
<p>1. У саду <u>співає</u> соловейко.</p> <p>2. Гроза <u>пройшла</u> поруч.</p> <p>3. Завтра <u>будемо садити</u> вишні (виражені дієсловами дійсн. способу тепер., мин. або майбут. часу).</p> <p>4. А ти <u>шукай</u> її.</p> <p>5. Вони <u>б</u> уже <u>відповіли</u> вам, /¹ якщо <u>б хотіли</u> /² (виражені дієсловами наказового або умовного способів).</p>	<p>1. <u>Почекати почекаю</u>, /¹ аби тільки не <u>затриматися</u> /² (повтор того самого дієслова).</p> <p>2. Сонце <u>гріло-пекло</u>, <u>грало</u> в калюжах (В.Вин.) (додавання дієслова-синоніма).</p> <p>3. Петро <u>таки не втерпів</u>, <u>купив хустку</u> (додавання частки так, собі, ніби, наче, як, як не тощо).</p>	<p>а) дієслова з модальним значенням (бажаності, наміру, можливості, необхідності тощо) + інфінітив: 1. <u>Іван хоче виступити</u> на зборах. 2. <u>Я можу навчитися всьому</u>. 3. <u>Федько брехати не любить</u>;</p> <p>б) дієслова з фазовим значенням (початку, тривалості кінця дії) + інфінітив: 1. <u>Кухар перестав гриміти</u> каструлями;</p>	<p><u>Я вже давно хотів кинути палити</u>, /¹ але бракувало сили воли /² (З газ.).</p>

<p>6. Люди <u>орати</u>,¹ а він <u>спати</u>,² (виражені інфінітивом).</p> <p>7. Заридала Катерина та <u>бух</u> йому в ноги (Т.Шевч.) (виражений усіченим дієсловом, яке за своїм значенням наближається до вигуку).</p> <p>8. Я <u>печу</u> <u>раків</u> і мовчки <u>стою</u> на одному місці... (М.Ст.) (виражений фразеологічним сполученням з головним компонентом – особовим дієсловом).</p>	<p>4. А ми <u>взяли</u> <u>та й збудували</u> в майбутнє калиновий міст (С.Криж.) (додавання дієслів з послабленим або втраченим лексичним значенням, що наближаються до часток, набуваючи значення раптової, несподіваної дії: <i>давай, взяти й (та, та й)</i>).</p>	<p>в) предикативний прикметник або дієприкметник (<i>радий, готовий, схильний, здатен, повинен, зобов'язаний</i> тощо) + інфінітив:</p> <p>1. Я <u>радий</u> вам <u>допомогти</u>.</p> <p>Складений іменний:</p> <p>а) абстрактна дієслівна зв'язка <i>бути</i> + іменна частина (іменник, прикметник та ін.):</p> <p>1. Сашко <u>був добрий</u>.</p> <p>2. Ніч <u>наче озеро</u> в берегах неба;</p> <p>б) напівповнозначні дієслова <i>ставати, зробитися, залишатися, здаватися, називатися</i> тощо + іменна частина:</p> <p>1. <u>Іншими стають</u> сучасна новела і роман.</p> <p>2. Восени Ігор <u>стане студентом</u>.</p>
--	--	---

Слід пам'ятати, що до складу присудка не входить об'єктний інфінітив, який відповідає на питання додатка і співвідноситься з іншим дієчем: дієслово-присудок і неозначена форма – різнооб'єктні дієслова. Наприклад: Мама заборонила Толі сидіти біля вікна.

Другорядні члени речення

ОЗНАЧЕННЯ	
<p style="text-align: center;">Узгоджене:</p> <p style="text-align: center;">а) власне означення:</p> <p>пов'язане з означуваним, пояснювальним словом зв'язком узгодження (повним – у числі, роді, відмінку);</p> <p>може бути виражене:</p> <p>1) прикметником (якісним, відносним, присвійним): 1. <u>Андрієві думки пливли далі...</u>;</p> <p>2. <u>Повіяло польовими пахощами</u> (М. Коц.).</p> <p>2) дієприкметником: <u>Гафійка притулила до печі замерзлі руки</u> (М.Коц.);</p> <p>3) займенником, співвідносним з прикметником (присвійним, вказівним, означальним): <u>Пройшов наш день</u> (М.Коц.);</p> <p>4) числівником: <u>Ще треті півні не співали</u> (Т.Шевч.).</p> <p style="text-align: center;">б) прикладка:</p> <p>пов'язана з означуваним, пояснювальним словом зв'язком неповного узгодження (так званою кореляцією);</p> <p>виражена іменником або субстантивованим словом (у тому ж числі й відмінку, що й головне слово):</p> <p>1. <u>Світ-казку будує мрія моя</u> (Д.Павл.);</p> <p>2. <u>Місто Вінниця з кожним роком стає кращим і привабливішим</u> (З газ.).</p>	<p style="text-align: center;">Неузгоджене:</p> <p>пов'язане з пояснювальним словом зв'язком безприйменникового чи прийменникового слабкого керування або прилягання;</p> <p>може бути виражене:</p> <p>1) іменником у непрямих відмінках (з прийменником і без нього): <u>І сонний гриб в смарагдовій куфайці дощу напився і за день підріс</u> (Л. Кост.);</p> <p>2) особовим займенником 3-ої особи у формі родового відмінка (його, її, їх): <u>Його брови й вуса чорніли</u> (І. Неч.-Лев.);</p> <p>3) прислівником і дієприслівником (зрідка): 1. <u>Вдома на батька чекав лист здалека</u>;</p> <p>2. <u>Стрільба лежачи нам здавалась нелегкою</u>;</p> <p>4) кількісним числівником (зрідка): <u>На уроці математики ми писали цифру дев'ять</u>;</p> <p>5) інфінітивом: <u>Незабаром прийшов наказ розходитися</u> (П.Мирн.);</p> <p>6) сполученням керованого іменника з узгодженим прикметником або числівником:</p> <p>1. <u>Сон літньої ночі колись мені снівся</u> (Л.Укр.);</p> <p>2. <u>На дорогу вийшов хлопчик років десяти-одинадцяти</u> (Ю. Збан.).</p>

ДОДАТОК

Прямий – виражений іменником або субстантивованим словом, займенником, цілим словосполученням у формі: а) знахідного відмінка без прийменника: *Жінки несли їм фрукти, козиний сир* (О.Гонч.);

б) родового відмінка без прийменника при дієслові з часткою не (*не виконав завдання*) або тоді, коли дія переходить на частину предмета (*випив молока, купив хліба*).

Непрямий – виражений іменником чи субстантивованим словом, займенником в усіх непрямих відмінках, крім знахідного (родового) без прийменника:

1. *Понад три тижні працював Сашко над скульптурою*;

2. *Відмикаю світанок скрипичним ключем* (Л.Кост.).

ОБСТАВИНА

- **місця** (відповідає на питання *де? куди? звідки?* та означає місце, в якому відбувається дія, або напрямок руху, шлях руху):

Десь за селом, на гонах далеких гасло сонце (А.Гол.);

- **часу** (відповідає на питання *коли? як довго? з якого часу? доки?* та означає час, у який відбувається дія, або вихідний чи кінцевий момент виконання дії):

1. *Ураган лютував з годину*. 2. *Сьогодні сніг іти вже поривавсь* (Л.Кост.);

- **способу дії** (відповідає на питання *як? яким способом? у якому стані?* та означає якість дії, стану, ознаки та спосіб їх вияву): *Батько ставився із зневагою до Холода* (О.Довж.);

- **міри та ступеня** (відповідає на питання *наскільки? якою мірою?*; характеризує дію чи ознаку за ступенем і мірою їх вияву):

Батько був дуже добрий (М.Вовч.);

- **причини** (відповідає на питання *чому? від чого? через що? з якої причини?* та означає причину настання дії чи ознаки): *Од хвилювання Тетяна не могла спокійно говорити*;

- **умови** (за якої умови?): *Не знайшовши броду, не лізь у воду* (Нар.творч.);

- **допусту** (відповідає на питання *наперекір чому? всупереч чому? незважаючи на що?* та означає обставину, всупереч якій відбувається дія):

Незважаючи на травень, душно було, як улітку (М.Коц.);

- **мети** (відповідає на питання *для чого? з якою метою? навіщо?*; вказує на мету виконання дії): *Курей тим часом із десяток прийшло напитися води* (Л.Гліб.);

може бути виражена прислівником, дієприслівником, іменником (зрідка займенником) у непрямих відмінках із прийменниками чи без них, а також неозначеною формою дієслова, нерозкладним словосполученням прислівникового характеру.

ПРОСТЕ НЕУСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ

Тире між підметом і присудком

В іменному складеному присудку дієслівна зв'язка є (теперішній час від дієслова **бути**) дуже часто випускається, її відсутність у вимові позначається паузою, а на письмі – тире.

Таблиця 7

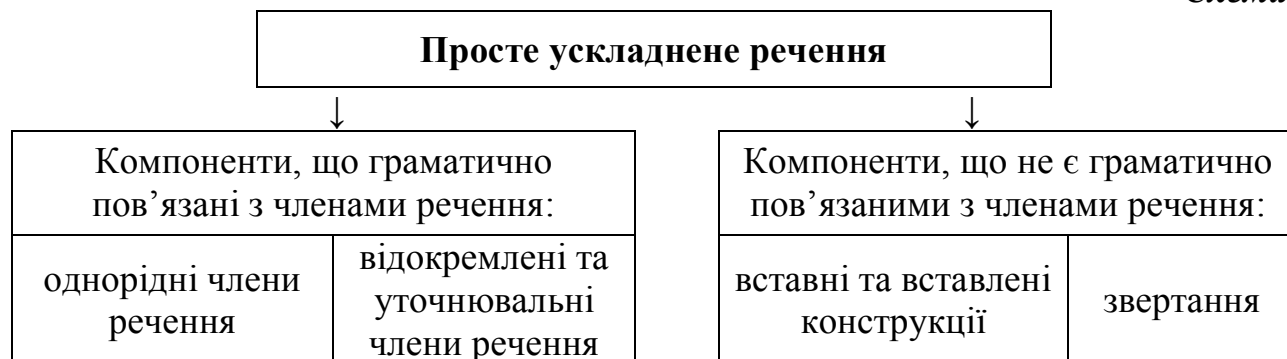
Тире ставиться:	Тире не ставиться:
<p>1) підмет та іменна частина складеного присудка виражені іменником або числівником у формі називного відмінка: 1. <u>Праця</u> людини – <u>окраса</u> і <u>слава</u>.¹ <u>праця</u> людини – <u>безсмертя</u> її.² (В.Сим.). 2. <u>П'ять</u> на <u>п'ять</u> – <u>двадцять</u> <u>п'ять</u>;</p> <p>2) обидва головні члени речення виражені неозначеною формою дієслова або один з них – іменник у називному відмінку: 1. <u>Жити</u> – <u>Батьківщині</u> <u>служити</u>. 2. <u>А</u> поміч <u>подати</u> – <u>даремна</u> <u>турбота</u>... (М.Коц.)</p> <p>3) перед іменною частиною присудка, вираженою іменником чи неозначеною формою дієслова, вживаються вказівні частки це, то, ось, значить: 1. <u>Поезія</u> – <u>це</u> <u>праця</u> зрима... (М.Рил.). 2. <u>Україна</u> – <u>то</u> <u>народ</u>... (В.Мова).</p>	<p>1) підмет або іменна частина складеного присудка виражені займенником, прикметником або порядковим числівником: 1. <u>Хто</u> він? 2. <u>Цей</u> <u>малюнок</u> <u>твій</u>? 3. <u>Ти</u> <u>щира</u> <u>жінка</u> (Л.Укр.). 4. <u>Ваші</u> <u>розрахунки</u> <u>помилкові</u>;</p> <p>2) іменна частина складеного присудка має порівняльне значення, до його складу входять сполучники як, ніби, мов, неначе тощо: 1. <u>Дівочі</u> <u>сльози</u> <u>мов</u> <u>весняний дощ</u>. 2. <u>Хоч</u> <u>дівка</u> <u>як</u> <u>сова</u>.¹ <u>аби</u> з <u>іншого села</u>.² (Нар. творч.);</p> <p>3) перед іменною частиною складеного присудка, вираженою іменником, стоїть заперечна частка не: 1. <u>Кров</u> <u>не</u> <u>вода</u>.¹ <u>а</u> <u>серце</u> <u>не</u> <u>камінь</u>.² (Нар. творч.);</p> <p>4) якщо між підметом та іменною частиною складеного присудка є вставне слово, прислівник або частка: <u>Ялина</u> <u>також</u> <u>дерево</u> <u>хвойне</u>.</p>

Примітка. Для інтонаційного та стилістичного виділення присудка перед ним у всіх названих випадках може ставитися тире: 1. Земля – мов казка (В.Сим.). 2. Це – мій народ (М.Олійн.). 3. У нього очі – наче волошки (А.Гол.).

ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ

Ускладнені речення – особливий структурний різновид простого речення. До них належать речення з однорідними членами, відокремленими та уточнювальними членами речення, вставними та вставленими конструкціями, звертаннями.

Схема 2

За семантичними й граматичними ознаками ускладнені речення перебувають між простими і складними реченнями. З простими їх споріднює функціонування ускладнюючої частини в ролі головних і другорядних членів речення. Із складними реченнями об'єднують синтаксичні відношення, синонімія ускладнених конструкцій з певними групами складних речень.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ КОМПОНЕНТАХ, ГРАМАТИЧНО ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ

1. Однорідні члени речення

Однорідними називаються такі члени речення, які виконують однакову синтаксичну функцію та перебувають в однаковому синтаксичному відношенні до спільного для них члена речення: *Почуття людини не пробудили без співчуття, співпереживання, без уміння відчувати серцем найтонші духовні порухи іншої людини* (В.Сух.). Однорідними можуть бути як головні, так і другорядні члени речення.

1.1. Розділові знаки між однорідними членами речення

Таблиця 8

Кома між однорідними членами речення	
ставиться:	не ставиться:
1. Між однорідними членами речення не з'єднаними сполучниками: <i>Велика мудрість прихована в приказках, прислів'ях, афоризмах.</i> 2. Перед протиставними сполучниками (а, але, проте, зате, та (= але)): <i>Ніч була темна, але тиха.</i>	1. Перед одиничними єднальними та розділовими сполучниками: <i>а) Велика мудрість прихована в приказках і прислів'ях;</i> <i>б) Прийду вдень або ввечері.</i>

<p>3. Між однорідними членами речення, з'єднаними повторювальними єднальними (і, та, й) чи розділовими (то, чи, або) сполучниками: <i>Велика мудрість прихована в приказках, і прислів'ях, і афоризмах.</i></p> <p>4. Між кожною парою однорідних членів речення, якщо вони з'єднані сполучниками попарно: <i>Велика мудрість прихована в приказках і прислів'ях, афоризмах і метафорах.</i></p> <p>5. При однорідних членах речення, з'єднаних парними сполучниками як... так, не тільки... але й, хоч... але (та), не стільки... скільки перед другою частиною: <i>Велика мудрість прихована як у народних приказках, так і прислів'ях, афоризмах.</i></p>	<p>2. Перед першим повторювальним сполучником, якщо з нього починається перелік: <i>Велика мудрість прихована і в приказках, і в прислів'ях, і в афоризмах.</i></p> <p>3. Якщо однорідні члени речення, виражені стійким словосполученням: <i>Студенти стояли ні живі ні мертві.</i></p>
--	--

1.2. Однорідні та неоднорідні означення

Кілька узгоджених означень можуть бути як однорідними, так і неоднорідними. Між однорідними кома ставиться, між неоднорідними – не ставиться.

Таблиця 9

Однорідні означення	Неоднорідні означення
<p>1. Характеризують предмет з одного боку (за кольором, розміром, матеріалом тощо): <i>Пливла весна...,¹ на степи-килими сипала стрічки сині, блакитні, жовті, зелені²</i> (С.Вас.).</p> <p>2. Виступають художніми означеннями (епітетами): <i>Здалека лунало срібне, палке, тужливе щебетання соловейка</i> (Л.Укр.).</p> <p>3. Стоять після означувального слова: <i>За столом сиділи рядками дівчата та парубки, чорняві, гарні, дорослі та здорові</i> (І.Неч.-Лев.).</p> <p>4. Друге і наступні означення конкретизують, уточнюють, пояснюють попереднє: <i>Василько мав сьогодні святковий, урочистий вигляд</i> (Ю.Збан.).</p> <p>5. Поруч стоять прикметник (або дієприкметник), а потім дієприкметниковий (або прикметниковий) зворот: <i>Рівний, залитий сонцем степ одразу принишк</i> (О.Гонч.).</p>	<p>1. Характеризують предмет з різних боків, не можуть бути з'єднані сполучником і: <i>Вона була у чорній хутряній шубці, у білій в'язаній шапочці</i> (А.Гол.).</p> <p>2. Одне з означень утворює з означувальним словом словосполучення, а друге характеризує це словосполучення як єдину складну назву: <i>Купили зручний письмовий стіл.</i></p> <p>3. Одне з означень виражене займенником, а друге – прикметником або дієприкметником: <i>Хто живе в тій убогій хатинці?</i></p> <p>4. Перше означення, виражене дієприкметниковим (або прикметниковим) зворотом, а друге – прикметником (або дієприкметником): <i>Написаний учора докладний звіт лежав на столі.</i></p>

1.3. Розділові знаки в реченнях з узагальнювальними словами при однорідних членах речення

При однорідних членах речення можуть уживатися узагальнювальні слова. Вони є тими ж членами речення, що й однорідні члени, і можуть стояти перед однорідними членами або після них. Виражаються узагальнювальні слова означальними або заперечними займенниками (*всякий, кожний, усе, ніхто, ніщо*), прислівниками місця і часу (*всюди, скрізь, навкруги, завжди, ніде*), іменниками, прикметниками. Вживання двокрапки і тире залежить від позиції узагальнювального слова стосовно однорідних членів речення.

Таблиця 10

Правила	Приклад
<p>1. Двокрапка ставиться:</p> <p>а) після узагальнювального слова перед однорідними членами, якими закінчується речення;</p> <p>б) після слів <i>як-от, а саме, наприклад</i>, що стоять після узагальнювального слова.</p> <p>2. Тире ставиться перед узагальнювальним словом, що стоїть після однорідних членів.</p> <p>3. Двокрапка та тире ставляться: якщо перед однорідними членами речення стоїть узагальнювальне слово, а після них речення продовжується, то перед однорідними членами ставиться двокрапка, а після них – тире.</p>	<p>1. а) <i>Усе було вкрите снігом: і дерева, і дорога, і будинки;</i></p> <p>б) <i>Можна було викосити в траві всяке птаство, а саме: деркачів, перепілок, куликів (О.Довж.).</i></p> <p>2. <i>І дорога, і будинки, і дерева – все було вкрите снігом.</i></p> <p>3. <i>Усе: і дерева, і дорога, і будинки – було вкрите снігом.</i></p>

Примітка. Іноді замість двокрапки після узагальнювального слова може ставитися тире. У таких випадках однорідні члени мають характер побіжного зауваження: *Сьогодні усе для тебе – озера, гаї, степи. І жити спішити треба, кохати спішити треба – гляди ж не прости (В.Сим.).*

2. Відокремлені члени речення, розділові знаки в реченнях з ними

Відокремлення – це смислове та інтонаційне виділення другорядних членів речення з метою посилення їх змісту та значення, надання їм певної самостійності, а також для пояснення чи уточнення якоїсь частини висловлення. Поняття відокремлення членів речення ввів російський лінгвіст О.М. Пешковський.

Загальними умовами відокремлення є:

- 1) видільна інтонація;
- 2) порядок слів;
- 3) ступінь поширення;
- 4) дистантне розташування по відношенню до пояснювального слова;
- 5) смислове навантаження (виділення);
- 6) характер означуваного слова.

Відокремленими можуть бути тільки другорядні члени речення.

2.1. Відокремлені означення

Відокремленими можуть бути узгоджені (виражені прикметниками, дієприкметниками, прикметниковими та дієприкметниковими зворотами) і неузгоджені (іменниками з прийменниками) означення. Вони, як правило, виділяються комами. Кілька відокремлених означень можуть виділятися за допомогою тире: *З моря здіймалась хмара – чорна, важка, з суворими обрисами, схожа на гірське пасмо* (З газ.).

Таблиця 11

Відокремлюються:	Не відокремлюються:
<p>1. Означення, виражені прикметниковим чи дієприкметниковим зворотом, якщо стоять після означуваного слова: 1. <i>Плід червоний, соку повен, рвуть маленькі руки</i> (В.Сос.); 2. <i>Гори, охоплені багрянцем, стояли до самого небокраю</i> (О.Гонч.).</p> <p>2. Означення у будь-якій позиції, якщо вони:</p> <p>а) відносяться до особового займенника: <i>Довго, довго чув я, полонений сном, солов'їну пісню за моїм вікном</i> (В.Сос.); б) мають додаткове обставинне значення (причини, умови, допусту тощо): <i>Знесилений довгою дорогою, кінь зупинився на мить</i>; в) відірвані від означуваного слова іншими членами речення: 1. <i>Налита сонцем і вітрами, хлюпоче веслами весна</i> (М.Ст.). 2. <i>Артилеристи збилися до купи, збентежені і злі</i> (О.Довж.);</p> <p>3. Непоширені означення, якщо вони стоять після означуваного слова, перед яким є вже означення: <i>Морозний сніг, блискучий та легкий, падав на долоню.</i> (Увага! Якщо такого означення перед означуваним словом немає, то таке відокремлення необов'язкове).</p> <p>4. Поширені й непоширені означення, які відносяться до відсутнього в означено-особовому реченні займенника-підмета: <i>Іду, чужий самотності й печалі, і сонце усміхається мені</i> (В.Сос.).</p> <p>5. Неузгоджені означення, якщо вони:</p> <p>а) вживаються після відокремлених узгоджених означень: <i>Невід'ємною частиною обличчя Києва стали квартали новобудов, світлі, з широкими проспектами та бульварами</i> (З газ.);</p> <p>б) стосуються займенника або власної назви: <i>У сатиновій сорочці, у полотняних штанях, він прийшов сюди першим з дружиною і дітьми</i> (А. Шиян);</p> <p>в) за бажанням автора з метою підкреслення їхньої важливості у реченні: <i>Кремезні козаки, в одних кольорових сорочках, чистили коней</i> (М.Коц.).</p>	<p>1. Означення, які стосуються не лише підмета, а й присудка: <i>Я прийшов утомлений, розбитий, мовчазний...</i> (М.Рил.). Увага! Відрізняємо від означень виражений дієприкметником або прикметником присудок, який ніколи не відокремлюється, наприклад: <i>А навкруги вся ніч переповнена розміреним шумом хлібів</i> (О.Гонч.).</p> <p>2. Означення, виражені прикметниковим чи дієприкметниковим зворотом, що стоять перед означуваним словом і не мають обставинного значення: <i>І дощами вмиті журавлі в блакиті відлітають у тривожний дальній шлях</i> (А.Мал.).</p>

2.2. Відокремлені прикладки

Прикладки як різновид означення можуть відокремлюватись і не відокремлюватись.

Таблиця 12

Відокремлюються:	Не відокремлюються:
<p>1. Поширена прикладка, що стоїть після пояснюваного слова: <i>Ірина, кранова машиністка, добре оволоділа своєю професією.</i></p> <p>2. Поширена прикладка, що стоїть перед пояснюваним іменником і має обставинне значення: <i>Чудовий піаніст, Лисенко надзвичайно тонко й художньо передавав твори Шумана, Шопена, Ліста</i> (В.Дяч.).</p> <p>3. Поширена й непоширена прикладки, які стосуються особового займенника, незалежно від позиції щодо означуваного слова: 1. <i>А він, орел, шумить, клекаче, мов людям розказати хоче про поєдинок у яру</i> (В.Шевчук).</p> <p>4. Поширена і непоширена прикладки, які стосуються власної назви і стоять після неї: <i>Дядько Максим, залізничник, теж після війни жив у Черкасах</i> (З газ.).</p> <p>5. Прикладка, виражена власною назвою з уточнювальним значенням при загальній назві: <i>Сільський чабан, дід Свирид, показав та розказав мені, як із тієї солом'яної стрічки бриля шити</i> (Ю.Збан.).</p> <p>6. Прикладка, яка приєднується за допомогою слова як і має обставинний відтінок: <i>Гордій Байда, як колишній офіцер, розумівся на військовій справі</i> (П.Панч).</p> <p>7. Прикладка, що приєднується за допомогою слів <i>тобто, або, чи, як-от, так званій, на ім'я, на прізвище, родом</i>, наприклад: <i>Атоли, тобто кільцевидні коралові острови, траплялися на їхньому шляху все частіше.</i></p>	<p>1. Прикладка, яка стоїть перед пояснюваним іменником і має тільки означальне значення: <i>Студентка сільськогосподарського інституту Надія добре уявляла своє майбутнє.</i></p> <p>2. Прикладка, яка означає «в ролі кого або чого виступає предмет»: <i>Як представник і керівник радикальної партії Франко багато роз'їжджав по Галичині, виступав на селянських вічах</i> (О.Дей).</p>

Примітка. Поширена прикладка виділяється за допомогою тире, якщо вона:

а) має уточнювальне значення і перед нею можна поставити *a саме*: *Винуватці тої катастрофи – два хлопчики літ семи-восьми та п'ятиліткова дівчинка – наче не чули сердитого матеріного поклику* (М.Коц.);

б) стоїть у кінці речення і стосується іменника (вживається для того, щоб прикладка не сприймалась як однорідний член речення): *Ти живеш у Києві – прекрасному й чарівному місті* (Ю.Смол.).

Якщо за умовами контексту після відокремленої прикладки має стояти кома, то друге тире не ставиться: *І здавалось йому, що попав він в інший світ – у чудний і невідомий храм, і в тихім, радісним спокої спочивала душа його* (М.Івч.).

2.3. Відокремлені обставини

Відокремленими можуть бути обставини, виражені дієприслівником, прислівником, дієприслівниковим зворотом, іменниками з прийменниками.

Таблиця 13

Відокремлюються:	Не відокремлюються:
<p>1. Обставини, виражені дієприслівниковим зворотом, незалежно від їх позиції у реченні: <i>Шуміло море, виграючи на сонці, ваблячи зір заспокійливим синім простором</i> (О.Гонч.).</p> <p>2. Обставини, виражені одиничними дієприслівниками, якщо означають додаткову дію, причину, час, умову: <i>Дівчата йдуть, співаючи, з ланів</i> (Л.Укр.).</p> <p>3. Дві і більше обставини, виражені одиничними дієприслівниками зі значенням способу дії: <i>Вогонь підбирався все ближче й ближче,¹ полохливі язики полум'я то здіймалися в повітря, то падали ниць, розвихрюючись, випаляючи довкола усе до чорного тла²</i>.</p> <p>4. Обставини, виражені сполученням іменника з прийменниками: незважаючи на (відокремлюються завжди), всупереч, наперекір, на відміну від, залежно від, завдяки, внаслідок, у зв'язку з, згідно з, відповідно до, за браком та ін. (за бажанням автора; якщо значно поширені або відсутній тісний зв'язок із основною частиною речення): <i>Всупереч зовнішній легковажності, Люба напрочуд чесно уміла зберігати таємниці</i> (О.Гонч.). <i>Але: Все сталося всупереч передбаченню</i>.</p> <p>5. Поширені й непоширені обставини (місця, часу тощо), виражені прислівниками чи іменниками, які уточнюють попередню обставину: <i>На самій горі, понад шляхом, маячив білий прапор</i>.</p>	<p>1. Дієприслівникові звороти фразеологічного типу: <i>Миколка цілий день працював не покладаючи рук</i>.</p> <p>2. Обставина, виражена дієприслівниковим зворотом, на початку якого стоїть підсилювальна частка і (й): <i>Можна помилятися й маючи результати досліджень</i>.</p> <p>3. Обставина, виражена одиничним дієприслівником, яка означає спосіб дії та стоїть після присудка: <i>Художник працював сидячи</i>. Такі дієприслівники за своїм значенням наближаються до прислівників.</p> <p>4. Обставина, виражена дієприслівниковим зворотом, якщо тісно пов'язана за змістом із присудком: <i>Солдати стояли не зводячи з командира очей</i>.</p> <p>5. Обставини, виражені дієприслівниковими зворотами, на основі яких утворилися вирази починаючи з (такого-то часу), виходячи з (=на підставі), зважаючи на (=в залежності від) та ін.: <i>Починаючи з 16 сторіччя Середнє і Нижнє Подніпров'я стали називати Україною. Але: У статті все треба змінити, починаючи з мети</i>.</p>

2.4. Відокремлені додатки

Таблиця 14

Відокремлюються:	Приклади
1. Якщо вони вживаються із словами <i>крім, окрім, окрім, замість, включаючи, навіть, особливо, на відміну від, за винятком, особливо, зокрема, часто</i> і мають значення включення, виключення або заміщення	1. <i>Микола, замість панського лану, вийшов на поле</i> (І.Неч.-Лев.). 2. <i>Усі дерева парку, за винятком кількох старих дубів, уже вкрилися зеленим листом</i> (О.Гонч.).
2. Коли вони виступають у ролі уточнювального члена речення; при них можуть стояти слова <i>тобто, цебто, а саме</i>	<i>Я бажаю поетові дальшого росту, тобто поширення і поглиблення тематики, нових досягнень у формі</i> (М.Рил.).
3. Додатки з приєднувальним значенням, при яких вживаються в тому числі, <i>наприклад, при чому</i>	<i>Студенти I курсу склали успішно екзамени з усіх предметів, у тому числі з історії.</i>

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ КОМПОНЕНТАХ, ГРАМАТИЧНО НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ЧЛЕНАМИ РЕЧЕННЯ

Просте речення може ускладнюватися не тільки однорідними та відокремленими членами, а й словами, які не є членами речення. До них належать звертання, вставні і вставлені конструкції, які ускладнюють речення додатковим повідомленням і використовуються для того, щоб привернути увагу до повідомлення або передати своє ставлення до нього. Компоненти, граматично не пов'язані з членами речення, на письмі виділяються розділовими знаками (кома, тире, дужки), а в усному мовленні – відповідною інтонацією.

1. Розділові знаки при звертанні

Звертання – це слово або сполучення слів, яке називає особу чи предмет, до яких звернене мовлення.

Звертання найчастіше виражається іменником у кличному відмінку (*земле, батьківщино*) або іменником чи іншою частиною мови у формі називного відмінка: **Червона калина, чого в лузі гнешся?** (Нар. пісня). Воно буває непоширене (без залежних слів) і поширене (із залежними словами). Вживається звертання на початку, всередині або у кінці речення.

Правила	Приклади
1. Звертання виділяються комами разом із словами, що відносяться до них.	<i>1. Думи мої, думи мої, лихо мені з вами!</i> (Т.Шевч.).
2. У складі поширеного звертання займенники ти, ви комами не відділяються.	<i>2. Слово, моя ти єдина зброє! Ми не повинні загинуть обоє</i> (Л.Укр.).
3. Частки о, ой , що стоять перед звертанням, не відділяються комою.	<i>3. О краю мій, найкращий між краями, Зруйнований та знищений катами!</i> (П.Граб.).
4. Після звертання, що вимовляється з окличною інтонацією, ставиться знак оклику, а наступне слово пишеться з великої літери.	<i>4. Мій народе! Темний і босий! Хай святиться твоє ім'я!</i> (Є.Плужн.).

2. Розділові знаки при вигуках та звуконаслідувальних словах

Таблиця 16

Правила	Приклади
1. Вигуки від інших членів речення, як правило, відділяються комою.	<i>1. О, скільки у тобі краси, життя моє незгасне</i> (В.Сос.).
2. Вигуки чи звуконаслідувальні слова, що вимовляються з виразною окличною інтонацією, відділяються знаком оклику.	<i>2. Агов! – чути здалеку Явтухів голос</i> (Ю.Ян.). <i>Ах, розбійнице! Тепер білка знищить не одне гніздо</i> (О.Коп.).

3. Вставні та вставлені конструкції

Вставними називаються такі слова, словосполучення і речення, за допомогою яких мовець виражає своє ставлення до змісту висловленого.

Вставленими називаються слова, словосполучення і речення, що вводяться в основне речення з метою пояснення, уточнення або побіжного доповнення його змісту. Такі конструкції збагачують, доповнюють зміст основного висловлювання.

3.1. Найуживаніші вставні слова та сполучення слів

Таблиця 17

Виражають:	Приклади
1. Модальну оцінку: а) впевненість, можливість, вірогідність	<i>безсумнівно, безперечно, безумовно, само собою зрозуміло, справді, без сумніву, зрозуміло, правда, звичайно та ін.</i>
б) Невпевненість, сумнів, неможливість	<i>здається, либонь, мабуть, слід гадати, можливо та ін.</i>
3. Почуття людини – радість, здивування, задоволення, обурення, співчуття тощо	<i>на щастя, на радість, на жаль, на превеликий жаль, на сором, як на біду, як навмисне, чого доброго, дивна річ, грішним ділом та ін.</i>
4. Джерело повідомлення	<i>по-моєму, по-твоєму, кажуть, за словами..., на думку..., як відомо, за даними..., за визначенням... та ін.</i>
5. Порядок викладу думок	<i>по-перше, нарешті, отже, таким чином, одним словом, можна сказати, між іншим, наприклад, проте, крім того, передусім та ін.</i>
6. Звертання до співбесідника з метою привернути його увагу до повідомлюваного	<i>розумієте, чуєте, уявіть собі, зрозумійте, слухайте, погодьтеся, бачите, дозвольте, даруйте, пробачте, прошу Вас, вибачте та ін.</i>

3.2. Розділові знаки при вставних конструкціях

На письмі вставні конструкції виділяються комами: *Здається, сьогодні буде дощ.*

Але: не є вставними й, отже, не виділяються комами такі слова: *ніби, нібито, мовби, мовбито, немовби, наче, неначе, все-таки, адже, от, навіть, майже, між тим, у кінцевому результаті, буквально, при цьому, при тому, тим часом, до того ж та ін.*

3.3. Розділові знаки при вставлених конструкціях

Вставлені конструкції на письмі виділяються комами, дужками, тире, комами з тире.

Таблиця 18

Правила	Приклади
<p>1. Комами виділяються невеликі за розміром вставлені речення, передусім ті, що приєднуються за допомогою сполучників.</p> <p>2. Дужками виділяються вставлені слова, словосполучення та речення, коли вони становлять принагідні авторські зауваження, пояснення окремих слів або уточнюють зміст основного речення. Такі конструкції вимовляються пониженим тоном.</p> <p>3. Тире ставиться з обох боків при вставленому реченні, коли воно має характер важливого додаткового повідомлення і є потреба виділити його з основного. Таке вставлене речення вимовляється підвищеним тоном.</p> <p>4. Кома та тире ставляться, якщо на місці розриву основного речення повинна стояти кома. Такі конструкції вимовляються пониженим тоном.</p>	<p>1. Звали нашого діда, <u>як я вже потім довідався</u>, Семеном (О.Довж.).</p> <p>2. Для того щоб навчитися гарно говорити у вузькому колі (<u>про це вже йшлося у першій частині книги</u>),¹ треба вміти бачити, слухати й запам'ятовувати все нове й цікаве.</p> <p>3. Свиридович – <u>так звали начальники усі в депо</u> – майже ніколи не ходив, а бігав (Гр.Тют.).</p> <p>4. Жила удова з дітьми у хатці, – <u>навіть би й хаткою узивати не годилося – хижкою</u>,¹ – і стояла удовина хатка на луці під горою² (М.Вовч.).</p>

СХЕМА СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

1. *Речення просте*; тип за метою висловлювання (розповідне, питальне, спонукальне) та емоційним забарвленням (окличне, неокличне).
2. За характером вираження відношення змісту до дійсності (стверджувальне, загальнозаперечне або частково заперечне).
3. За наявністю головних членів речення (двоскладне або односкладне, тип односкладного).
4. За наявністю другорядних членів речення (поширене чи непоширене).
5. За наявністю необхідних за змістом членів речення (повне чи неповне).
6. За наявністю ускладнень (неускладнене або ускладнене, вказати засоби ускладнення).
7. Група підмета і група присудка.
8. Головні члени речення:
 - 1) підмет: а) простий чи складений; б) відповідає на питання; в) морфологічний засіб вираження (структурний тип складеного підмета);
 - 2) присудок: а) простий дієслівний, складений (дієслівний, іменний, прислівниковий) чи складний; б) відповідає на питання; в) морфологічний засіб вираження; г) узгодження присудка з підметом.

У складеному дієслівному присудку визначити: а) допоміжне дієслово і суб'єктний інфінітив; б) граматичне значення допоміжного дієслова (час, спосіб, вид); в) до якої семантичної групи належить допоміжне дієслово.

В іменному і прислівниковому складеному присудку визначити: а) зв'язку і призв'язковий член; б) граматичне значення, що виражає дієслово-зв'язка (спосіб, час).

У складеному присудку визначити: а) компоненти, які є повнозначними частинами мови і зв'язку (якщо вона є); б) структурно-семантичний різновид складного присудка.
9. Другорядні члени речення:
 - 1) додаток: а) відповідає на питання; б) прямий чи непрямий; в) морфологічний засіб вираження; г) до якого слова (члена речення) відноситься і як з ним зв'язаний (тип підрядного зв'язку, смислові відношення);
 - 2) означення: а) відповідає на питання; б) узгоджене чи неузгоджене; в) морфологічний засіб вираження; г) до якого слова (члена речення) відноситься і як з ним зв'язане (тип підрядного зв'язку, смислові відношення);
 - 3) прикладка: а) поширена чи непоширена; б) морфологічний засіб вираження; в) препозитивна чи постпозитивна; г) до якого слова (члена речення) відноситься і як з ним зв'язана (тип підрядного зв'язку, відношення);

4) обставина: а) відповідає на питання; б) яка за значенням (способу дії, міри і ступеня, місця, часу та ін.); в) до якого слова (члена речення) відноситься і як з ним зв'язана (тип підрядного зв'язку, відношення).

10. Порядок слів у реченні.

11. Пунктуація (після якого слова поставлено розділовий знак, чому).

***Однорідні члени речення аналізуються
після другорядних членів за такою схемою:***

1. Вказати однорідні члени речення (кількість рядів).
2. Які члени речення виступають однорідними.
3. Поширені чи непоширені.
4. На яке питання відповідають.
5. До якого слова відносяться (кожен ряд).
6. Якими частинами мови виражені.
7. Якими сполучниками зв'язані (чи без сполучників).
8. Узагальнююче слово: а) місце узагальнюючого слова щодо однорідних членів, якою частиною мови виражене; б) яке поняття по відношенню до однорідних членів означає (широке родове, найближче родове, ціле в його відношенні до складових частин).

***Звертання аналізуються
після другорядних членів речення за такою схемою:***

1. Вказати звертання (якщо їх кілька, виділити кожне).
2. Адресат, до якого спрямована мова.
3. Спосіб вираження звертання.
4. Місце звертання у реченні.
5. Різновид звертання за емоційним забарвленням.

***Вставні і вставлені слова, словосполучення й речення
аналізуються після другорядних членів речення за такою схемою:***

1. Тип за обсягом (вставне, вставлене слово, словосполучення, речення).
2. Що виражає (емоційну оцінку повідомлюваних фактів, достовірність, недостовірність, додаткове повідомлення, побіжне асоціативне зауваження тощо).
3. Засіб вираження (модальне слово, окреме словосполучення, просте, складне речення, група речень).
4. Спосіб включення в основне речення (за допомогою сполучника, сполучного слова чи без сполучника).
5. Тип вставленого речення за характером смислового зв'язку з основним реченням (уточнювальне, доповнювальне речення, що являє собою мимохідь висловлене пояснення).
6. Місце в реченні.

ЗРАЗОК РОЗБОРУ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ

Поклала мати коло хати маленьких діточок своїх (Т. Шевченко).
~~~~~

1. Речення просте, розповідне, неокличне.
2. Стверджувальне.
3. Двоскладне.
4. Поширене.
5. Повне.
6. Неускладнене.
7. Група підмета: лише підмет;
група присудка: поклала (кого?) діточок;
діточок (яких?) маленьких;
діточок (чий?) своїх;
поклала (де?) коло хати.
8. Головні члени речення:
  - 1) **мати** – підмет: простий; відповідає на питання хто?; виражений іменником у Н. відм., ж. р., одн.;
  - 2) **поклала** – присудок: простий дієслівний; відповідає на питання що зробила?; виражений дієсловом дійсн. способу, Мин. часу, одн.; узгоджується з підметом у роді та числі.
9. Другорядні члени речення:
  - 1) **діточок** – додаток: відповідає на питання кого?; прямий; виражений імен. у Зн. відм., мн.; відноситься до присудка поклала, тип зв'язку – керування, сильне, безпосереднє, об'єктні відношення;
  - 2) **маленьких** – означення: відповідає на питання яких?; узгоджене; виражене якісним прикметником у формі Зн. відм., мн.; відноситься до додатка діточок, тип зв'язку – повне узгодження, атрибутивні відношення;
  - 3) **своїх** – означення: відповідає на питання чийх?; узгоджене; виражене присвійним займенником у формі Зн. відм., мн.; відноситься до додатка діточок, тип зв'язку – повне узгодження, атрибутивні відношення;
  - 4) **коло хати** – обставина: відповідає на питання де?; місця; відноситься до присудка поклала, тип зв'язку – керування, слабке, посереднє, обставинні відношення.
10. Зворотній порядок слів у реченні.
11. Розділові знаки відсутні.

РЕЧЕННЯ ДЛЯ СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ

1. Під білим вікном у місячному платті спить-мріє груша (В.Колодій).
2. І знову вечір розпинає зеленкувато-сизі крила над затишним, зеленим, співучим містом (В.Винниченко).
3. Біля самого ліжка на тумбочці стояв маленький кошик з свіжими синіми квітами, схожими на проліски (О.Гончар).
4. Незважаючи на таку рань, було вже зовсім тепло (О.Гончар).
5. Над селом стояв звичайний в обідню пору туман (М.Коцюбинський).
6. Маленькою хмаринкою темніє над глибоким яром закинтий у степу хуторець (С.Васильченко).
7. Опівночі, на критому току горять жовті ліхтарі, освітлюючи купи зсипаної тут пшениці (Є. Гуцало).
8. У холоднім легенькім вітрі ледве-ледве леліється широкий лан жита (І.Франко).
9. Доводилось вам коли-небудь польову кашу їсти? (Панас Мирний).
10. Снігом віконечко наше забило... (П.Козланюк).
11. Десна тихо і плавно котила хвилі до Дніпра (О.Довженко).
12. Встала весна, чорну землю сонну розбудила, уквітчала її рястом, барвінком укрила (Т. Шевченко).
13. Холодний, колючий вітер гнав низько над землею важкі олов'яні хмари (В.Кучер).
14. На високих горбах почали шуміти під вітром дуби та липи.
15. А там, над нашою головою, гарним шатром розстилається темно-синє небо (Панас Мирний).
16. Дедалі попадались вже сосни, старі, руді, кострубаті (М.Коцюбинський).
17. Переляканий, без шапки, запорошений снігом, мчався Василько по дорозі назустріч холодному вітрові (М.Коцюбинський).
18. Ярина, Дмитрова мати, звеліла йому сидіти дома (М.Коцюбинський).
19. Звісно, то скрипіли охоплені полум'ям осені дерева (М.Стельмах).
20. Скільки й пам'ятаю, у нашій хаті вицокував на стіні старенький, облуплений годинник (Ю. Збанацький).
21. Крізь виноградне листя сонце сходить росяно, червоно (О. Гончар).
22. Селища, натомлено поринувши в сон, спочивали в теплих обіймах ночі (О.Гончар).
23. На призьбі сиділо восьмеро дітей, дрібних та малих (І.Нечуй-Левицький).
24. Ніжно дзвеніла над ним хвоя смерек, змішавшись з шумом ріки (М. Коцюбинський).
25. Тихо над річкою в ніченьку темную Спить зачарований ліс (С. Черкасенко).
26. Плавно змахуючи крилами, неквапно ширяє орел над степовим простором (Н.Свириденко, П.Свириденко).
27. Серед подвір'я маленької сільської школи на високому стовпі стоїть дерев'яна хатка (В. Сухомлинський).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доленко М.Т. Сучасна українська мова: навч. посібник / Доленко М.Т., Дацюк І.І., Квашук А.Г. – 3-тє вид., перероб. й допов. – К.: Вища шк., 1987. – 352 с.
2. Сучасна українська літературна мова: підручник / [М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.]; за ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – 414 с.
3. Шевелєва Л.А. Український правопис у таблицях: правила, винятки, приклади, коментарі / Л.А. Шевелєва. – Харків: Світ дитинства, 1996. – 56 с.
4. Шевчук С.В. Довідник з орфографії та пунктуації // Шевчук С.В. Українська мова: збірник диктантів / С.В. Шевчук. – 2-ге вид, допов. – К.: Вища шк., 2002. – 229 с.
5. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови / І.П. Ющук. – [2-ге вид., перероб. й допов.]. – К.: Вища школа, 1994. – 254 с.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

<i>А.Гол.</i> – <i>А.Головка</i>	<i>М.Коц.</i> – <i>М.Коцюбинський</i>
<i>А.Мал.</i> – <i>А.Малишко</i>	<i>М.Олійн.</i> – <i>М.Олійник</i>
<i>А.Шиян</i> – <i>А.Шиян</i>	<i>М.Рил.</i> – <i>М.Рильський</i>
<i>В.Вин.</i> – <i>В.Винниченко</i>	<i>М.Ст.</i> – <i>М.Стельмах</i>
<i>В.Дяч.</i> – <i>В.Дяченко</i>	<i>Нар.творч.</i> – <i>Народна творчість</i>
<i>В.Мова</i> – <i>В.Мова</i>	<i>Н.Риб.</i> – <i>Н.Рибак</i>
<i>В.Сим.</i> – <i>В.Симоненко</i>	<i>О.Гонч.</i> – <i>О.Гончар</i>
<i>В.Сос.</i> – <i>В.Сосюра</i>	<i>О.Дей</i> – <i>О.Дей</i>
<i>В.Сух.</i> – <i>В.Сухомлинський</i>	<i>О.Довж.</i> – <i>О.Довженко</i>
<i>В.Шевчук</i> – <i>В.Шевчук</i>	<i>О.Коп.</i> – <i>О.Копиленко</i>
<i>Гр. Тют.</i> – <i>Гр. Тютюнник</i>	<i>О.Ол.</i> – <i>О.Олесь</i>
<i>Д.Павл.</i> – <i>Д.Павличко</i>	<i>П.Граб.</i> – <i>П.Грабовський</i>
<i>Є.Мал.</i> – <i>Є. Маланюк</i>	<i>П.Загреб.</i> – <i>П.Загребельний</i>
<i>Є.Плужн.</i> – <i>Є.Плужник</i>	<i>П.Мирн.</i> – <i>Панас Мирний</i>
<i>З газ</i> – <i>З газети</i>	<i>П.Панч</i> – <i>П.Панч</i>
<i>І.Неч.-Лев.</i> – <i>І. Нечуй-Левицький</i>	<i>П.Тич.</i> – <i>П.Тичина</i>
<i>Л.Гліб.</i> – <i>Л.Глібов</i>	<i>С.Вас.</i> – <i>С.Васильченко</i>
<i>Л.Кост.</i> – <i>Ліна Костенко</i>	<i>С.Криж.</i> – <i>С.Крижанівський</i>
<i>Л.Укр.</i> – <i>Леся Українка</i>	<i>Т.Шевч.</i> – <i>Т.Шевченко</i>
<i>М.Вінгр.</i> – <i>М.Вінграновський</i>	<i>Ю.Збан.</i> – <i>Ю.Збанацький</i>
<i>М.Вовч.</i> – <i>Марко Вовчок</i>	<i>Ю.Смол.</i> – <i>Ю.Смолич</i>
<i>М.Івч.</i> – <i>М.Івченко</i>	<i>Ю.Ян.</i> – <i>Ю.Яновський</i>

ЗМІСТ

ВСТУП	3
СЛОВНИК-МІНІМУМ	4
Ознаки речення	6
Типи простого речення, їх загальна характеристика	7
Односкладні речення	10
Головні та другорядні члени речення	13
ПРОСТЕ НЕУСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ	18
Тире між підметом і присудком	18
ПРОСТЕ УСКЛАДНЕНЕ РЕЧЕННЯ	19
Розділові знаки при компонентах, граматично пов'язаних з членами речення	19
1. Однорідні члени речення	19
1.1. Розділові знаки між однорідними членами речення	19
1.2. Однорідні та неоднорідні означення	20
1.3. Розділові знаки в реченнях з узагальнювальними словами при однорідних членах речення	21
2. Відокремлені члени речення, розділові знаки в реченнях із відокремленими членами	21
2.1. Відокремлені означення	22
2.2. Відокремлені прикладки	23
2.3. Відокремлені обставини	24
2.4. Відокремлені додатки	25
Розділові знаки при компонентах, граматично не пов'язаних з членами речення	25
1. Розділові знаки при звертанні	25
2. Розділові знаки при вигуках та звуконаслідувальних словах	26
3. Вставні та вставлені конструкції	26
3.1. Найуживаніші вставні слова та сполучення слів	27
3.2. Розділові знаки при вставних конструкціях	27
3.3. Розділові знаки при вставлених конструкціях	28
СХЕМА СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ	29
ЗРАЗОК РОЗБОРУ ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ	31
РЕЧЕННЯ ДЛЯ СИНТАКСИЧНОГО РОЗБОРУ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	33
СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	34

Навчально-методичне видання

ЯНКО Наталія Олексіївна

**ПРОСТЕ РЕЧЕННЯ
(синтаксис і пунктуація)**

Навчально-методичний посібник
для студентів вищих навчальних закладів
спеціальності 6.01010201 «Початкова освіта»

Янко Н. О.

Я 62 **Просте речення (синтаксис і пунктуація)** : навч.-метод.
посібник / Н. О. Янко. – Чернігів : Чернігівський національний
педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. – 36 с.

УДК 81'367:811.161.2
ББК Ш141.1-22

Технічний редактор **О.В. Клімова**

Верстка та макетування **О.І. Полковник**

Комп'ютерний набір **Н.О. Янко**

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 15676-4148 ПР від 17.07.2009 р.*

Підписано до друку 25.11.2010 р. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 2,09. Обл. вид. арк. 1,50.
Наклад 100 прим. Зам. № 441.
Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка
14013, м. Чернігів, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208
тел. 65-17-99